

AZ ÁLLATOK ÓRE

Időköz nem kötött folyóirat, mely negyed, fél vagy egész ívnyi tartalommal és nyolczadrét alakban jelenik meg.

Magyarországban megjelenő összes napilapok- és folyóiratoknak megküldetik azon kérelemmel, hogy minél többet vegyenek fel tőlünk az állatvédelmi eszmék terjesztésére.

Az egyesületi tagok tagdíj fejében kapják.

Szerkeszti
az Országos Állatvédő
Egyesület
megbízásából
Dr. SZALKAY GYULA
igazgató-titkár.

Hivatalos helyiség :
IV. kalap-utca 12. szám.

**Azokért
szólalunk fel, kik
magukért nem
tudnak beszélni.**

NEMESMILITICSI

ETLÉNYI LAJOSNÉ

szül. MARKOTH MÁRIA,

az Országos Állatvédő-Egyesület alelnöknője

1892. október hó 19-én, életének 56-ik, boldog házasságának 24-ik évében, rövid szenvedés után szívszélhűdésben jobblétre szenderült.

Az országos állatvédő egyesület a boldogultban egyik alapítóját, alakítása óta működő alelnöknőjét, egyszersmind a legbuzgóbb és legtevékenyebb tagját veszítette el.

Ő fáradhatlan volt a tagok gyűjtésében, fáradhatlan a piacokon való felügyelet gyakorlásában, fáradhatlan a baromfi-elárusítók rendreutasításában, a rendőrök oktatásában az állatvédelemre vonatkozó ügyek elintézésében.

Boldognak érezte magát, ha egy beteg állatnak szenvedéseit enyhíthette, boldognak, ha egy eltévedt vagy elfogott ebet tulajdonosának visszaadhatott, sőt nem rejtent vissza, ha ilyenkor az

egész várost be kellett járnia. Az eltévedt vagy az utcára hajtott állatok biztos menhelyét találták nála; nem nyugodott, míg azok számára új és jószívű gazdát nem talált.

Bűszkeségét találta az egyeslet érdekeinek előmozdításában, allig volt választmányi ülés 10 év óta, melyen ő, nemesszívű férjével együtt, részt nem vett volna.

Egyesületünk választmánya testületileg vett részt a gyászszertartáson, koszorut küldött ravatalához, melynek szalagjain: Az orsz. Állatvédő Egyesület — Buzgó alelnöknőjének — volt olvasható. Visszamaradt férjének az egyeslet elnöksége részvétiratot küldött. A temetőben egyesületünk igazgató-titkára néhány szóval kiemelte az elhunytak érdemeit és e szavakkal fejezte be bucsúztatóját:

**Áldás és béke lengjen az állatvédelem hű és tántoríthatlan
nemes lélek drága porai felett!**

Az állatvédelem befolyása a társadalmi életre.

Csernyei Gyulától.

Sokan bizonyára nevetségesnek fogják találni, ha állatvédelemről szólunk oly időben, midőn Europa művelt népei óriási mérvben tesznek intézkedéseket nagyobb fegyverkezésre, hosszú időig tartható háborúra; — fonakosnak fogják tekinteni, ha könyörületet kérünk állítólag az emberek kizárólagos hasznára teremtett lényekért, holott maga Istennek hasonmása önön faja iránt, minden irgalomból kivetkőzni készül.

Mintha eszménk gúnyos ellentéte volna az emberi ész egyes gondolatmenetének, metsző szarkazmusz a dolgoknak világrendjével szemben!

De hátha épen azért kell szót emelni az alsófoku teremtmények érdekében, mert a felsőbb lényekre visszahatása van a védelem ügyének?

»A létért való küzdelem szentesíti a gyilkosságot« állítja a természettudomány. Ezt vallja az állambölcsesség is, — mennyiben egyenes, feltett vagy képzelt megtámadtatásnál önmentést involvál, s így egyetlen tollvonással meg van semmisítve minden ami emberi, amit »civilisáció« nevezet alatt, a más élő lények fájdalmaiban való részvét alkotott, valamint az, mit a saját szenvedései által megtisztult emberi nemnek jobbjai, évezredek küzdelmei kézben helyesnek találtak.

Ha ezen elvet mint természettörvényt feltétlenül elfogadjuk, nem választhatjuk el a többi szerves lényektől az embert, sem faja, sem amazok ellenében, s akkor az erény fogalma illuzóriussá válik, az erkölcsös szokások kivesznek az emberi társaságból.

Mert a vele született erkölcsi hajlamok által különbözik az állatoktól az ember, és midőn ez mint magasabban kifejlődött lény a természetnek ura, akkor ezen helyét úgy tölti be méltóan csak, ha rendelkezése minden létező iránt okszerű, érzelme nemes, cselekvése igazságos, ítélete bölcs; — valamint pedig a kiművelt emberi érzellemmel összeférhetlen a kegyetlenség: ez mint felvett szokás hovatovább képes őt kivetköztetni jellegéből, elannyira, hogy lelkileg állati minőségre süllyed.

Mig az emberek nem földművelés és ipar után éltek, hanem főfoglalkozásuk halászat, vadászat vala és eszközeiket azoknak nyers anyagából készítették, vadak voltak szokásaik és erkölcsaik, amint azt sok műveletlen népnél még manap is látjuk.

Az emberiséget onnan fenyegeti az elvadulás veszélye, ahol az állatkinzás és kegyetlenkedés mint általános szokások közömbösen türetnek. Eltekintve a vadászat anyagi hasznától, akár ragadozó tulajdonságaik, akár tulszaporodásuk által válnak ártalmunkra némely állatok a létért való harcban, lehet azokat a rendelkezésünkre álló mesterséges eszközök segítségével kegyetlenkedés nélkül is megsemmisíteni. *Ne legyen azért mulatság az agyonhajszolás, ne okozzon örömet az ölés!*

Ezt a jelszót bátran kimondjuk a par force vadászatra. Ha testedzés czéljából üzik azt némelyek, ám kergessék saját lábaikon a vadat. Akkor van értelme.

Talán még kevesen gondoltak arra, hogy az a mód, melylyel Oroszországban a farkasokat és medvéket közönségesen vadászni szokás, nagyban növeli azt a harcziás kalandvágyat, mely szüntelen rettegésben tartja földrészünket.

A hajdani törvénykezés kinvallató eljárása, a spanyol inquitzió borzalmas kegyetlenségei, az eretnekek és boszorkányok elevenen elégetése, szoros összefüggésben vannak a római czirkuszjátékok és bikaviadali kedvtelésekkel. És ez a vonatkozás áll a versenyfuttatásokra nézve is, bár eltérőleg, de mindazon át erkölcsi tekintelben. Az állattenyésztési pályázat elfajul kapzsiság forrásává, melynek gonosz eszközök*) folytán, nem egy telivér paripa és telivér lovar (jockey) esnek áldozatul. Párizsban és Bécsben már megakadályozzák a totalisateur visszaéléseit, de a humanizmus követeli, hogy nem pusztán a zseb, hanem az emberi és állati élet is meg legyen védve.

Beigazolt dolog, hogy az állatokkal bajlódó alsóbb osztályú népnél és cselédeknél a büntények nagyobb része kényszerűség és bosszu, mint önmaga szerezte igazságszolgáltatás rovására esik; milyenek tehát ezen embereknek az erkölcsai; kiderítik a fenytő hatóságok irattárai. De lehet-e másként? . . .

Azon lélektani mozzanatok, melyek éppen úgy a viszonylagos-

*) A többféle eseten kívül legyen itt csupán az említve, hogy futtatás előtt a lovakat pezsgővel itatják, s a jockeykat akik véresre megsarkantyúzzák, megvesztegetik.

ság mint a kölcsönösség folytán az emberekkel és állatokkal való bánás hasonlóságát előidézik: okai, hogy néha részegségi mámorban vagy garázdálkodási lázban, a megrögzött kegyetlenkedési hajlammal fogva a véres verekedések következményei, a perköltségek és rabtartás egész családokat tesznek tönkre. Az e forrásra szintén visszavezethető rablások és gyilkosságokról, melyek oly sok szerencsétlenségeknek okozói, nem is szólunk, azokból a napilapok ujdonsági rovatai ki nem fogynak.

Ami jellemzi némelyeknek az életét kicsinyben, azt feltünteti egyes nemzeteknek a története nagyban. A nemtelen indulatok és szenvedélyek, a megférhetlenség és hatalmaskodás gőgje, a fészkelődési viszketeg összekapásra ingerli az elvakított népet, mely alkalommal pusztán az izgatók szerepét viszik világtalan vezetőik, anélkül, hogy magok lényeges kárt szenvednének abban.

Igen, a háboruskodás, ezen réme a civilizációnak, — szintén ama lélektani mozzanatoknak észszerű következménye. Fentemlített abbeli megjegyzésünkre vonatkozólag, sajtáságos, hogy a csaták képei, melyeket eddig apothestikus színben szerettek feltüntetni a művészek, épen orosz festő (Verescagin) által állíttatnak ki a magok borzalmas voltában. — Am amit a kép sem eléggé kifejezhet, azt még szomorubb alakban adja elő a valóság. A háboruk, melyek a nemzetek emberanyagát és megtakarított vagyonát felemésztik, ezzel végelgyengülésüket idézik elő. A bénák, csonkák, nyomorékok, támasz nélkül maradt aggastyánok, özvegyek és árvák tömeges insége, irtózatossá változtatokban tartítja a társadalmi életet, az épkézláb maradt, de szegénységre jutott polgárok aztán újra foghatnak munkához, hogy a hadiköltségek, sarcok és deficitzölcsönök törlesztésével — vagy a nyert győzelmek dicsősége fejében, e veszteségek pótlásával, a Danaidák hordóját ismét töltögetni kezdjék.

Az állatvédő egyesületeknek jutott a feladat, megtisztítani a sötét korból származó durva szokások által meghamisított izlést, józanabb gondolkozás és helyesebb belátásra terelni a tömegeket, hivatása felderíteni évezredek tévedéseket, eloszlatni balfogalmakat, melyeket még a babona hatalmában tart és nemesebb érzés felköltése útján szelidebb erkölcsöket oltani a társadalmi életbe.

Ha hozzászokunk könyörölni az állatokon: irgalommal fogunk viseltetni az emberek iránt is. Ha megtanuljuk kimélni az állatokat: megkíméljük majd az emberi életet is.

A szöszök és az iskola erkölcsi utbaigazításainak, úgy lehet az életben foganatjuk csak, ha cselekvés és gyakorlat által nyernék szilárd alapot a társadalmi összműködésre.

A szó bármely fenkölt sugallatból ered is, elhangzik, de a tett utánzásra serkent és buzdító példaként megmarad örök időkre.

Az állatvédelemmel veszi kezdetét a napjainkban oly szükségessé vált erkölcsnemesítése a társadalmi életnek.

A gyermek viszonya az állatvilághoz, mint a kedélyképzés egyik eszköze.*)

Városi Malvina (Arad).

Mielőtt kedélyképzésről szólhatnánk, tisztában kell lennünk annak fogalmával. A kedély nem a nevelés gyümölcse, hanem természeti adomány, s majdnem egyértelmű a természetalkattal és annak nyilatkozataival. A kedély tehát az emberrel született, részint öröklött lelki működés, s az ember személyes jólétével: szerencséje valamint szerencsétlenségével szoros összefüggésben áll. Ezen szempontból kiindulva mondák nagy költőink: »Az ember kedélye annak sorsa,« s valóban a mily különbözők az emberek sorsviszonyai, annyiféle nyilatkozatait ismerjük az emberek kedélyének: a könnyelműség, vidámság, komorság, derültség, bú, buskomorság, roszkedv, kedvtelenség, elégtelenség, egykedvűség, felfuvalkodás, harag, öröm, gyűlölet, szeretet, vágy, szeszély, csüggedés, életuntság, önfejűség, tépelődés, költés, lelkesedés, idegenkedés, közöny, ujjongás, zsémbelődés, elkeseredés, kétségbeesés — mindezen indulatok megannyi kinövésai a kedélyéletnek és természetes, hogy a vidám kedélyű sokkal boldogabb, mint ki borus, a világot sötét színben látó kedélylyel van megajándékozva.

A kedélyképzés fontos kérdése tehát kiváló gondot érdemlő ügye korunknak.

Tömeges panaszokat, melyek itt-ott rémület-kiáltássá válnak, hallunk az évek óta növekedő szívtelenség ellen. Különösen növelik ezen szívtelenséget a háboruk, melyektől majdnem egy európai nemzet sem lett megkímélve. A spanyolok polgárháborúi, az olaszok és osztrákok egymás ellen, az osztrákok a magyarok, a francziák és angolok, továbbá az oroszok a török ellen harczoltak; a francziák Afrikában, Mexicóban, Olaszországban, Krimben és a németekkel háboruskodtak; a németek a dánok, osztrákok és francziák ellen harczoltak. »A harczi zajban hallgatnak a muzsák« és több más is elnémul vele, a mi szép, szelid és nemes, melyek mind megannyi követelményei az irtó háboruk romboló dühének. Sőt az is megtörtént már, hogy rablógyilkosok, kik borzasztó kinok között iszonyu kegyetlenséggel vetettek véget emberek életének, azon megjegyzéssel akarnak mentegődni, hogy a háborukban még borzasztóbb tetteket visznek véghez.

Valóban, a közel lefolyt háboruk eseményei méltatlanok a 19-ik század eszméjéhez! A hírlapokban közölt jelenetekre felzúdul az ember érzése a kedély elkorcsosodottsága ellen; és vannak a nagy tömegben annyira romlott kedélyű emberek is, hogy az ilyen jelenetek olvasásában élvezetet találnak.

És mégis minden emberbarát sovároghat vágy egy oly idő

*) Welmer Meta után.

után, midőn az irtó háboruk a civilizált nemzetek történetéből kitöröltetvén, az örök béke álma, a bölcsék és költők emberhez méltó ideálja megvalósuljon!

Ezen eszmény, hogy az egész emberiség, egy testvéri viszonyban élő nagy családot képezzen, csak úgy lehet valósággá, ha a gyermekek szívébe a legzsengőbb korokban rokonérzelmet csepegtetünk a világ összes teremtményei iránt, rászoktatjuk a természetet alakítani és szépíteni, állatokat és növényeket ápolni, melyek az emberek védelmére szorulnak. Tanulja meg a gyermek a vele együtt létező teremtményeket öröme és részvéte tárgyaiul is tekinteni, nemcsak saját élvezetére és javára használni fel.

Azon érmeiken, melyekkel több német állatvédő szövetség kitünteti azokat, kik a házi állatokkal való jó bánásmód által ezt megérdemelték, az áll, hogy az állatokkal való zsarnokoskodás megkeményíti a szívet az emberek iránt is.

Ezen következtetés igazságát ösztönszerűleg érzi mindenki. Miután a gyermekek gyenge testalkatuknál fogva sem egymás, sem pedig felnőttek irányában nem kegyetlenkedhetnek, de önzés és könyelműségből igen gyakran zsarnokok az állatokhoz, a jó nevelés első lépése a kedélyképzésben humanitást teremteni a gyermeki kebelben az által, hogy rokon érzelmekre ébresztjük őt az állatvilág iránt. A kedélyképzés ezen jelentékeny eszköze eddig igen elhanyagoltatott.

Európai civilizáciánk magaslatairól büszkén szoktunk a nem európai pogány népekre letekinteni, pedig ha közelebbről vizsgáljuk pl. a Budhaismus tanait, több cikkelye van annak a kedély és szív nemesítésére, mint nekünk, és mi sok tekintetben durva embereknek tűnünk fel előttük. Az indusok és chinaiak például a legnagyobb kegyelettel viseltetnek szülőik iránt, mely kegyelet azok sirjainak ápolására is kiterjed. Midőn egyik törvényhozójukat kérdőre vonták, miért nem irt büntető törvényt a szülőgyilkosra, azt felelte, hogy ezen gaztett nem fordulhat elő náluk. Míg nálunk e törvény elhagyása a mi törvénykönyveinkben hiányt idézne elő. Ázsiában nem vagyona, hanem tehetségei szerint becültetik. Az államhivatalban magasabb állás elérésére újakat kell tanulmányozni és vizsgát tenni a hivatalnoknak, minek következtében a legmértőbbak, tudományosabbak és eszesebbek intézik az állam ügyeit. A Budhaismus tanítja: »Minden rossz, melyet valamely élőlényen elkövetsz, téged talál itt a földön a halál után további lételedben s te olyan lény gyanánt születendel, a minőt megbántasz és hasonló bántalomban fogsz szenvedni.« A részvét első erény, melyet az alapító követőinek gyakorlásul ajánl.

Habár a lélekvándorlásban nem, de egy örök igazságszolgáltatásban mégis hiszünk, s hogy tetteinkért felelősek vagyunk és ezen uton ugyanazon elvek és következtetésekhez kellene jutnunk mint ama keleti népek.

Schopenhauer és Rousseau erre nézve azon elvet hangoztatják: »A legrészvételjesebb ember a legjobb«, mely részvétet

idegen jólétre és fájdalomra és az erkölcstanért való önzéstelen feláldozásra kívánja alapítani. Jean Paul feddőleg lép fel ellenünk, midőn mondja: »Az indus többre becsüli a növények életét, mint mi állatainkét« és falánságunk fölött álmélkodva, eme sóhaj tör ki kekeléből: »Istenem! az állatok hány kínos órájából tákolja össze az ember egy inyencz perczét!«

Tehát a valódi műveltségben sok jót és szépet tanulhatnánk ezen nem keresztény népektől. Nemcsak hogy a beteg állatokat kórházban ápolatják, hanem az állatokkal lényegében máskép, sokkal jobban bánnak el mint mi. Egy francia, ki több évig tartózkodott Japánban, beszéli, mily kimérettel viselgetnek a japánok házi állataik iránt. Soha sem jutna nekik eszükbe egy teherrel megrakott lovat, mely a hegyre igyekszik fel, korbácsütéssel illetni, csak barátságos biztatás és simogatással igyeksenek az állatot kitartásra ösztönözni, és az okos állatok minden erőmegfeszítéssel törekednek feladatukat teljesíteni. Ujabb tudósok, különösen Schopenhauer, azon szemrehányással illetik a kereszténységet, hogy nem szab bizonyos mértéket az állatvilághoz való viselkedésben. Fordulnak ugyan a bibliában egyes részletek elő, melyeket az Európában előforduló állatkinzás ellen szövegül fel lehet használni és magyarázni. Ha valóban hiány mutatkoznék e tekintetben a keresztény erkölcsökben, vagy a lelkészek mulasztották el az állatok, mint körülöttünk élő teremtmények iránt tartozó kötelességeinkről beszélni, úgy igen nagy tere nyílik a kedélyképzésnek és humanitásnak, melynek ápolását a szülőknek és tanítóknak nem lehet eléggé ajánlani. A legújabb kutatások eredménye szerint nem oly nagy az ür, mint eddig képzeltük, mely az embert az állattól elválasztja. Darwin az állatok kedélymozgalmairól irt könyvet. A ki pedig Scheitlin »az állatok életéről« irt remekművét olvasta, az be fogja látni, hogy a gondolkozásban, megfontolásban és gyengéd érzelmekben sokkal közelebb állanak és hasonlók az emberhez, semmint azt »a természet önhitt ura« eddig képzelnünk vagy megvallani merete volna.

Igen, némely erény u. m. a hála, hűség, az ételek és ital élvezetében való mértékletesség, a fájdalmakban és betegségekben való szorgalom és kitartás stb. tekintetében sok állat megszegyeníthetné az embert. Ilyenmű vizsgálódások birhatták rá Nagy Frigyest arra, hogy kedvenc állatairól azt mondja, miszerint azok az emberek minden érényeivel birnak azok gonoszsága nélkül.

Szomorú világot vet mivelődésünkre és erkölcsünkre, hogy a mivelte Európában csak mostani századunkban gondoltak arra, hogy az alánk rendelt társteremtmények tagadhatatlan jogait törvényes védelmezés által az állatvédő szövetségekben rendszereítsük és ezt csak akkor, midőn az állatkinzás némely városban és országban iszonyu mérveket öltött. »Addig hajlitsd a fát míg vessző« mondja a közmondás.

Már a gyermeknél sok gonosz hajlamot kell leküzdenünk s valamint lassu viz partot mos, úgy fogják a gyermek lelkét a

rosz indulatoktól megcsiszolni gyakran alkalmazott figyelmeztetéseink és jó tanításaink.

Házi állataink, a gyermekek ezen türelmes játszótársai által költhetünk az ifjúságban szivélyes, barátságos részvétet az állatvilág iránt. Szoktassuk rá a kis gyermeket, hogy a körülé mozgó, hízlekedő macskának is, mely halk nyávogással nyilvánítja éhségét juttasson eledeléből és soha se engedjük büntetlenül ezeket kinezni és nyakgatni. Figyelmeztessük a fogoly madárka szivdobogására és adjunk alkalmat, hogy osztozkodjék annak vidámságában, midőn az szabadságát visszanyerve vidoran szökdécsel. Mondjuk meg a gyermeknek, hogy az állatok panasz- és fájdalomkitörései épp oly mértékben megérdemlik részvétünket és segélyünket, mint a szenvedő ember szavakkal érthetővé tett kérelme.

A felnőttek sokféle bánatát nem képes a gyermek felfogni, de az állatok szenvedéseit: éhség, szomj, hideg, fájdalmak, a szabadságtól való megfosztás stb. már korán meg tudja a gyermek érteni és szinte vele érezni; ez által kell kifejtenuünk és gyakorolnunk érdeklődését és segédkező részvétét. A gyermek kedélyéletének ezen irányban való fejlesztésére számtalan mese, történel és vers áll rendelkezésünkre; melyek közül a verseket, ha átértették a gyermekek, különösen szeretik könyv nélkül is megtanulni.

Androklos háladata oroszánjának története; Wittingthon, a macskája által meggazdagodott árva fiu és a szt.-gothardi kutyák leírása örökké vonzó lesz a gyermekek előtt. Domitián kegyetlenkedéseit ez emberek iránt abból származtatják, hogy gyermekkorában legyeket fogott s azokat tükre szurva, kinezta. A szelid kinézésű Lafarge asszony gyilkosságát csak azon körülmény tette hihetővé a birák előtt, hogy kis korában nagybátyjának egy kedvenc kanári madarát megmérgezé.

Mostanában majdnem megfoghatlannak tünik fel azon atheni fiu esete, kit halálra ítéltek, mert egy az Aeskulap templomában fészkelő verebet agyonütött.

Sestos városában pedig emlékszobrot emeltek egy sasnak, mely asszonya halálakor a máglyára rohant s ott vele együtt égett el.

Pedig ma is hallunk hasonló vonásokat az állatoknak az emberekhez való háladatosságáról és hűségéről.

Sőt az oly állatok is, melyek iránt félelemmel, ugyszólván ellenszenvvel viseltetünk pl. az egér, a pók, közelithetnek a gyermekekhez, ha érdeket költünk irányukban.

A mese a kis egérről, mely az anyától czukrot kap fiai számára, éppen nem költ félelmet a gyermekekben az egér iránt.

Burns »a mezet egérről« irt költeménye, a felnőtteket is gondolkozásra birhatja az emberek feldult viszonya iránt az állatvilághoz. A pókról is sok jellemzetest beszélnek.

Angol és német állatvédőink számos ilyen elbeszélést gyűjtöttek össze és nyomattak ki s igen olcsón, sőt kívánatra ingyen osztogatták szét. Ezen könyveknek egy iskola-könyvtárból sem szabadna hiányozni.

Az állatvédő-egyletek mindent elkövetnek, hogy a könyörületeség csirmagvait hintsék el a gyermek szívébe az állatok iránt, különösen a zsenge gyermekkebelbe, a mely talaj sokkal dúsabban terem, mint a felnőttek már megkérgesedett érzülete.

De nemcsak állatvédőegyletek iratai kötik lelkünkre az állatokkal való jó bánásmódot, hanem újabb írók: mint Michelet, Champfleure vonzó könyveket irtak és általános érdeket keltettek az állatok életmódja iránt, azok tanulékonyasága, tehetségei és bámulatos ösztönének leírásával.

A gyermekeknek be kell bizonyítani, hogy a vadászat nem kiválóan szükséges és csupán mint mulatság éppen kárhóztatandó, ugyszintén a halászat is.

A galamblovés, lófuttatások, az állatok kivégzése nem a gyermekeknek való látványok, de igenis felemlithetők nekik az indusok, kik csupán növényi eledellel táplálkoznak. Nem kellene megengedni, hogy a gyermekek gombostűre feltűzve, állatgyűjteményeket készítsenek, hol nagy kinok között annyi élet pusztul el. Különbö a felnőttek példája igen hat a gyermekekre. Mennyire igaz ez, több eset bizonyítja. Megtörtént már az is, hogy spanyol gyermekek egyik társukat tollkással agyonszúrták, kedvencz játékukat, a bikaviadalt játszván, mert egész éven át szenvedélylyel hallják említeni a felnőttektől ezen viadalokat.

A latin eredetű népek általában sokkal zsarnokiabban járnak el az állatokkal, mint a germán eredetűek és igen nehéz missiójuk van az állatvédő egyleteknek Páris-, Nápoly- és Rómában, míg Viktória királynő a nemzetközi állatvédőcongressuson azon indítványt téteté, hogy a vivisekciókat szüntessék meg?

Az állatvédelem eszméjét különösen a szülőknek és tanítóknak, kiválóan pedig az anyáknak kell felkarolni.

Miután pedig a gyermekvilág humánus békés viszonya az állatokhoz, egy lépés az annyira óhajtott örök béke elérésére, az emberi méltóság felé haladás a szülők és tanítók kezeibe van letéve.

P u f i.

Bubiesné Ipolyi Gizellától.

Igen csinos kis kutya volt. Sűrű fekete szőre az atlasz fényével bírt, lábacskaí meg hófehéren végződtek, mintha csak keztyűkbe lettek volna bujtatva. Egy szóval, szalonképesen volt mindig öltözve, mi azonban nem akadályozta őt meg abban, hogy urnőjével, egy szelid lelkű leánykával, naponta hosszú barangolásokat ne tegyen hegyen, völgyön és vizeken keresztül. Sőt ez vala legnagyobb boldogsága, mert hát eleget raboskodik ő télen a fővárosban emeletes otthonukban, meg az utcán, a vezető zsinór és szájkosár gyűlölt terhével.

A tavasz meghozta az ő boldogságát, mert gazdáí ilyenkor

falura költöztek. Vigan, szabadon élvezte a természetet, hentergett a buja zöld vetésben, avagy morogva, csaholva gödrött ásott ott, hol vakondott érezett, s diadallal huzta ki a kis fekete állatkát. Fölkereste a bokrok közt pihenő sűn disznót is, melylyel többnyire véres harczot vivott, mert orrocskáját összeszurkálták a tövisek. A hozzáférhetetlenség azonban csak növelte ingerét, s másnapig ott csahol, ha el nem vonja figyelmét egy-egy megriadt vad, melynek gyorsaságával versenyezni óhajtott, de nem birt, s fáradtan, piros nyelvecskéjét kiöltve kullogott vissza a patakhoz szomját oltani avagy megfürödni benne.

Rendkívül okos állat volt. Ha vendég jött a házhoz, minden üdvözlét megelőzve, szemébe nézett az illetőnek — mélyen, értelmesen — mintegy olvasni lehetett tekintetéből a kérdést, hogy valljon szelid, jó akarattal viseltetik-e a jövevény az állatokhoz. Ha kedvezőt olvasott ki a szemekből, úgy megmozdítá farkát, fejét hódolattal leereszté s úgy járult a vendég üdvözlétére; ha azonban durva lélekre lelt, visszاسompolygott fekhelyére s állat kinyujtott lábaira helyezve sötét, bizalmatlan pillantásokat vetett az idegen felé.

Ha beteg volt, mindig talált magának orvosságot a füvek között. Egy izben azonban úgy megbetegedett, hogy arra még az orvos sem talált gyógyirt: sorvadásba esett.

Nagyon köhögött szegény s szép gömbölyü idomai egyre szögletesebbekké váltak.

Baja fokozódott az által, hogy jó urnőjének fivére, egy vássott gonosz ficzkó, haza jött a szünidőkre.

Ez a fiu nagy állatkinzó volt.

Egyszer, mérgében — egy macskának kiszurta a szemét, s ha a háznál baromfit öltek, mindig elkérte a cselédtől e számára élvezetes munkát.

Képzelnéni tehát, hogy mint bánhatott e vad gyerek a szegény beteg Pufival.

Az okos kis állat különös módon boszulta meg magát a fiún. Ugyanis: a gyerek több izben panaszkodott, hogy felkeléskor mindig hiányzik valamije; egyszer egyik harisnyáját nem lelé, máskor meg nyakravalója, avagy zsebkendője vészett el.

Ez izben, midőn a gyümölcsös kertben a füvet sarlózták, megtalálták az elveszett holmikát nagy lapulevelek alatt.

A csin Pufira bizonyult, midőn egy izben ismét vitt valamit szájában a már lekaszált hely felé.

Ezután lett csak ellensége a fiú neki!

Ősz felé, mikor már a szegény Pufi nagyon oda volt, átengedték őt a kocsisnak, hogy kösse fához, s biztos kézzel lőjje le.

A gonosz fiú szivarokat csent el apjától, s azzal megvesztegetve a kocsist, elkérte a szegény állatot, hogy pisztolyával, melylyel czélba szokott lövöldözni, ő löhesse le.

Azonban nem tudott jól czélozni s többször sikertelen lövései

után elővett egy karót s azzal ütötte a szegény állatot, míg csak ki nem adta a páráját.

* * *

Évek multak el azóta.

A napokban olvastam a fiú nevét, kiből egy elzülött kamasz lett, s kit gyilkolás miatt helyeztek vád alá. De hát lehet-e csodálni az emberölést olyanoknál, kik kegyetlenek az állatokkal szemben?

Jól mondja korunk egyik jeles államférfia, hogy: »Aki valamely érző lénynek a szenvedését közönyösen tudja nézni, annak lelke kész talaj a gyilkosság számára. Csak az kell, hogy a szenvedély szele a magot odavigye«.

A bécs-berlini távlovaglás.

Leghatározottabban állást kell foglalnunk az irgalom és szánalom nevében az ilyen távlovaglások ellen, mint a milyen az e hóban végbement bécs-berlini és a berlin-bécsi volt. Eddig 50 lónak halál ügétése volt ez. Starhemberg gróf »Athos«-a, éppigy Reitzenstein báró »Lippspringe«-ja a megérkezés után összerogytak, néhány lépésnyire a czéltől kiadták páráikat. Miklós főhadnagy lova morphiium injectiókat és cognac-ot kapott az uton, hogy össze ne dőljön, mindkét oldalon pedig vérzett a sarkantyuk nógatása által; több ló bor, pálinka és egyéb szeszes italok által hozattak lázas állapotba, megrészegítették, hogy utjokat folytathassák, a legtöbb ló megsántult és a czélnál erővel át kellett huzni, vagy 4—5 ember támogatásával áttolni. Waldau hadnagy gyalog érkezett Bécsbe, mivel lova Korneuburnnál összerogyott. Günther herceg szinte gyalog érkezett, lovát kantárszáron huzta, inasa pedig toltá.

Véres oldallal, béna lábakkal, tulfeszített tüdővel, így érkeztek a mieink Berlinbe, a németek lovai pedig Bécsbe.

Sem valami lovassági, sem valami különös katonai érdeket nem tudunk felhozni, mely ezen távlovaglás által eléretett volna. Semmi újat nem tapasztaltunk. Hogy egy jó, kitartó ló barbár bánásmód által, bot és sarkantyú, ostor és kancsuka által hihetetlen eredményekre és tulfeszítésekre szorítható és rémitő hosszú utakat aránylag igen rövid idő alatt megtehet, az nem újság és gyakran már háboruk és izgalmas időkben megtétetett. A mit tehát Starhemberg gróf, Reitzenstein báró, Miklós és Csávossy főhadnagykok elértek, az már háboruk alatt többszörössen más lo-

vasok által valami különös érdekek elérése czéljából vagy legnagyobb veszély által késztetve elérettek.

Ilyen eredmények a jövőben is mindig el fognak éretni, ha a szükség követeli. De hogy ilyen borzasztó erőfeszítések, csupa kedvtelésből, csupa sportból a lovakból kipróbáltatnak; ez ellen felszólalni a mi; az állatvédők kötelessége. Sajnos, hogy nem tehetünk mást, mint csak szóval tiltakozni. A törvény ugyan a nyilvánosan botrányt okozó módon elkövetett kinzást elítéli és büntetést szab rája — de úgy látszik ez csak a czivil emberre nézve van alkotva, mivel a tiszt urak ilyen nyilvánosan, botrányt okozó kinzásért a művelt csöcselék által megéltetnek, sőt még megjutalmaztatnak.

Az állatok védelméről.

A lelkeszek és tanítók figyelmébe.

Irta: K. Nagy Sándor.

Renán Ernő, a nagy francia bölcész mondja legújabb műve (>Hulló levelek<) előszavában: >A középkor filozófusabb volt, mint a mi korunk. Meg voltak akkor arról győződve, hogy az *ember* okvetlenül *mennyországba* jut. Ugy vélték tehát, hogy *itt* szenvedhet. Ámde a szegény *állatoknak nincs lelkek* s így *nem idvezülhetnek*. Illő tehát, hogy *itt részesüljenek jó bánásmódban*. S valóban így bántak velök.<

Lázás korunk a pillanatnyi haszonért kockára tesz, sokszor fel is áldoz mindent. A *mának* él s nem törődik a *holnappal*. A józan előrelátás sokszor küzd a pusztítási vágygyal, mignem a bölcsesség korlátot emel az oktalanság elé.

Az *állatok* segítik az embert legtöbb vagyonhoz, végezik munkájának terhesebb részét, szolgáltatják sok tekintetben eledelét és ruházatját. Az állatok szolgálata nélkül alig élhetne el a munkás ember.

Az állatok a nagy szolgálatért csekély viszonzást igényelnek az embertől. Csak azt kívánják, hogy ha a nyakukba vetett iga miatt nem képesek magukról gondoskodni: gondoskodjunk mi, — ha szabadságuktól való megfosztásuk miatt nem képesek élelmüket megkeresni: adjuk meg nekik mi, — ha lenyügöztetésük miatt nem képesek magukat védelmezni: védelmezzük mi.

Az állatok sokat adnak, keveset kívánnak.

Nekünk *jogunk* van az állatok hasznához, de *kötelességeink* is vannak velök szemközt.

Megteszszük-e ezen kötelességeinket?

Dehogyan teszszük!

Egyformán szemünk előtt kellene tartani az állatok hasznosságát s azok jóllétét. Nem kellene felednünk, hogy minél nagyobb gondunk van az állatokra, annál nagyobb reményünk lehet a jutalomra. Eszünkbe kellene jutni minden felgondolásunkban, hogy ha mi az oktalan állatoktól szelidséget várunk, nem szabad kegyetlenül bánni velök.

És mégis!

Törvényeket kellett alkotni, a mely védelmezze az *oktalan állatot* az *okos ember* ellen!

Az ember oktalanságának kijózanítására a törvénynek kellett felemelni kezét, hogy ő fenyegetsen és lesujtson!

A józanság hozsánnával üdvözli és üdvözölheti mindazon bölcs törvényeket, melyek egyaránt védik az ember és állat érdekét: az állatot az ember gondatlansága és kegyetlensége ellen s az ember hasznát saját könnyelműsége ellen.

Büszkék lehetünk az *állatvédelem ügyében* hozott törvényeinkre s szégyelhetjük, hogy szükség volt ezek némely részének hozására!

A *büntető-törvénykönyvben* (1878: V. t.-cz.) és a *kihágási törvényben* (1879: XL. t.-cz.) sok bölcs rendelkezés vonatkozik az állatok védelmére. Azonban van három törvénycikkünk, melyek kizárólag az állatok ügyével foglalkoznak s melyeket büszkén mutathatunk fel bármely nemzet előtt. Ezek:

a *vadászatról* szóló 1883. évi XX. törvénycikk;

az *állategészségügyről* szóló 1888. évi VII. törvénycikk és

a *halászatról* szóló 1888. évi XIX. törvénycikk.

E törvényeknek pontos végrehajtása megvédi az állatokat jelenben és jövőben egyaránt s virágzóvá teszi az állatok által elérendő hasznot.

De végre vannak-e ezek hajtva?

Bizony, csak némely részben!

Ismeretesek-e kellőleg?

Nem, nem, — csak kevesen hallottak róla annyit is, hogy meghozattak. A kiknek pedig leginkább kellene ismerniök: a *kis gazdáknak*, a *cselédeknek*, azok meg nem is hallottak létezésükről, vagy csak igen keveset.

Pedig ugy kellene ezeket ismerni mindenkinek, hogy meg is tanulná és észben tartaná mindenkor.

Tanítani kellene ezeket az iskolában a gyermekek, a község-házánál s mindenütt a felnőtteknek.

Előadásokat kellene rendezni ezeknek ismételése végett, hogy mindenki megértse és tudja.

Népszerűvé kellene tenni ezeket is, mint minden a nép számára hozott törvényt!

Én ismét, mint mindig, most is azokhoz fordulok, a kik a nép szellemi és erkölcsi vezetésének szálait kezükben tartják: a községi *lelkészekhez, tanítókhöz és jegyzőkhöz*. Az ő nemes lelkük felhevülésére számítok akkor, midőn a kiválólag a nép számára hozott s a nép érdekeit legközelebről érintő törvényeknek a néppel való megismertetésétől az állatvédelem nagyfontosságú ügyét fellendülni hiszem.

Használjanak fel minden alkalmat arra, hogy a nép megismerje és megtartsa az állatvédő törvényeket, melyek hivatva vannak az állattenyésztés felvirágoztatására!

Óh, jó a mi népünk, ha jól van vezetve! És nincs nemesebb foglalkozás, mint a népnek jólétre vezetése!

Tegye örömmel mindenki kötelességét, melynek jutalma az édes öntudat.

Levél az igazgató-titkárhoz.

Igen tisztelt Uram!

Bizony itt az ideje, hogy ne csak szóval, de tettel is tegyünk valamit a szegény állatok védelmére. Korunk a humanismus jelszavát írta zászlajára, de vajjon összefér-e a humanismussal a szegény állatok feletti kegyetlenkedés. Megboszantó, szivremegtető példáit volt szerencsétlenségem látni e kegyetlenkedésnek nemcsak alsóbb képzettségű, de magukat művelt embernek tartóknál is.

»Az országos állatvédő egyesület« a legszebb czélt tűzte maga elé, de vajjon nagyfontosságú működésének meg lesz-e a kellő sikere?! . . . Ugy lehetne ezt remélni csupán, ha minden egyes községben fiók-állatvédő-egyesület léteznék s az országgyűlés törvényt alkotna az emberi méltóságokról megfeledkező állatgyilkosok ellen.

Valószínű, hogy a haladó kor ezt is meghozza magával

Addig is tegyünk meg minden lehető a szegény állatok védelmére. Nekem, mint néptanítónak, igen szép terem nyílik erre.

Annak idején kérni fogok a naptárból egy példányt, hogy megismerhessem és ajánlhassam. Készségesen fogok elterjesztésében közreműködni, mert én nagyon szeretem a szegény, oktalan állatot.

Becsés értesítését vettem. Öröömre szolgál, hogy szerény munkám tetszésével találkozott. Szives ígérését köszönöm s az értesítést annak idején várni fogom.

Beregszász Vég-Ardó 1892. jul. 20-án.

Maradtam kész szolgálja

Szini Péter,

állami iskolai tanító.

Aphorismák.

Állatot, mely minket nem bánt, bántani szívtelenség.

*

A kegyetlenség, mint a fene-vadak természeti tulajdonsága, az *ember* nevét viselő lényhez nem méltó.

*

Hasznos állatot rosz bánásmódban részesíteni s ez által egészségét, erejét, épségét, jóllétét csökkenteni, fogyasztani, tönkretenni: nemcsak *szívtelen* hanem *esztelen* cselekedet is, minthogy nemcsak rút *hálátlansággal* viszonzzuk az állatnak nekünk tett hasznos szolgálatait, hanem állatunknak rontása által minnennagunknak *kárt* is okozunk.

*

Hogy az *emberkínzó* az *állatkínzó*nak szakasztott mása, azt a mindennapi tapasztalás bizonyítja. Az állatkínzó rosszul tartja és nyuzza munkás állatát s azon van, hogy fönntartása nekennél kevesebbe kerüljön; az emberkínzó szűken tartja és nyuzza munkásait s arra törekszik, hogy ezek neki mennél kevesebb költségbe kerüljenek; — az állatkínzó túlterheli állatát, hogy ezt mennél gyökeresebben kihasználhassa; az emberkínzó túlterheli munkásait, hogy erejüket, képességöket mennél jobban kihasználhassa; — az állatkínzó nem bánja, ha állata nem győzi a terhet, ha kidül a hámból, hiszen van még elég állat a világon olcsó pénzért; az emberkínzó nem bánja, ha emberei a munkaterhet nem győzik, ha idő előtt kidőlnek, hiszen van kereset nélküli, éhező s ennél fogva a legterhebb munkára is olcsón vállalkozni kényszerülő szegény ember még elég a világon! — Az *állatkínzó* és *emberkínzó* közti párhuzam ime, tökéletes!

Thewreuk Árpád.

*

Az állatvédelem kell hogy a paedagógiának segédeszközévé váljék, mivel általa az erkölcsi tökéletesség felé törekszünk.

Dr. Szalkay Gyula.

Gyakorlati rész.

Borjuk takarmányozása. Az állattenyésztésből csak akkor van haszon, ha a növendék állatot jól tartjuk, mert szűk takarmányozás mellett, későbbi bőséges táplálás daczára sem lesz az állat jó takarmányértékesítő. A borjuknál minden petyhüdt szervezetet és u. n. szalmahasat előidéző takarmányt mellőzünk! A tenyésztésre nevelt borju 4—6 hetes korában csak jó réti szénát és zuzott zabot kapjon; 3 hónapos korában kevés apróra vágott répa, törek és jó széna mellett 0.5–1.5 klg. zab is adható a borjuknak, kevés lenmag-pogácsával keverve. A takarmánycsontliszt, valamint az iszapolt kréta adagolása mindenütt jónak bizonyult. A növendékállatokat sózni szintén nagyon czélszerű.

Az elődielek által előidézett sömör majdnem minden esetben tömegesen lép fel, ellepve az egész állatállományt. E betegséget könnyen felismerhetjük arról, hogy föllépése alkalmával a bőrön kisebb-nagyobb kiütések képződnek, melyek későbbben leszáradnak s róluk a szőr elpusztulván, a sömör helyén a bőr meghámlik. A sömör a testet mindenütt ellepheti s könnyen terjed egy állatról a másikra. A betegség tulajdonképen semmi egyéb mint az ótvar. Gyógyítására 1:300 oldatban a korozivum a legajánlatosabb. Ezzel az oldattal az állat megtámadt testrészeit teljes felgyógyulásig mindennap egyszer bekenjük vagy beecseteljük, jól vigyázva arra, hogy egészséges testrészeket meg ne érintsünk, mert különben könnyen inficziálhatnánk olyan helyeket és állatokat is, melyek azelőtt egészségesek voltak. Jódtinktúrát szintén kitűnő sikerrel lehet az ótvar ellen használni. A gyógyulásnak jelét akkor vehetjük észre, ha az ellepett helyeken finom sűrű szőrt látunk nőni. Hasonló esetben az istálló dezinficziálása és a beteg állatok elkülönítése elkerülhetetlenül szükséges, ha a betegség megszüntetésére gyorsítólág akarunk hatni.

A sertésorbáncz elterjedésénél azt tapasztalták, hogy olyan helyeken, a hol a sertés vakolt, vagy vert falból készült istállókban van elzárva: sokkal hamarabb terjed a betegség, mint ha azok deszka szállásokban vagy nyílt helyen vannak elhelyezve. Ha valahol sertésorbáncz jelentkeznék, ne mulasztssa el a birtokos sertéseinek ivóvizét gyakran változtatva, közé glaubersót, salétromot és szódát keverni.

A tuberkulin hatása kövér és sovány állatoknál. Dr. Lothar krefeldi tapasztalatai különös felfedezésre vezettek a tuberkulin használatát illetőleg. Több esetben megtörtént ugyanis, hogy 0.35 gr. tuberkulin befecskendezése után a kövér állatok, daczára annak, hogy nem voltak betegek, ép oly tüneteket mutattak fel, mint a beteg sovány állatok. A test hőmérséklete hasonló esetekben felszökött, az ütér gyorsabban vert, a lélegzés gyorsabb lett, szóval minden jel arra mutatott, hogy az állat beteg. Lothar tapasztalatai folytán kijelenti, hogy a kövér állatoknál a tuberkulin a betegség diagnózisának megállapítására nem alkalmas.